

تحلیل عوامل تأثیرگذار بر مشارکت روستائیان در طرح چند منظوره مرتعداری تنگ سرخ

مهدی نوری پور^{۱*}، حمید رستگاری^۱ و مدینه خسروجردی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۷/۱۱ - تاریخ تصویب: ۱۳۹۵/۰۲/۲۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری تنگ سرخ واقع در شهرستان بویراحمد انجام شده است. این مطالعه به روش پیمایش انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش سرپرستان خانوار روستاهای منطقه مورد نظر بودند. داده‌های مورد نیاز از ۱۰۴ نفر از سرپرستان خانوار با کمک پرسشنامه جمع‌آوری گردید. روایی صوری پرسشنامه توسط اعضای هیئت علمی گروه مدیریت توسعه روستایی دانشگاه یاسوج مورد تأیید قرار گرفته و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ از ۰/۶۲ تا ۰/۹۵ برآورد شد. نتایج پژوهش نشان دادند که عوامل اجتماعی، نگرشی، آموزشی-ترویجی و میزان تحصیلات در سطح ۱ درصد با متغیر وابسته پژوهش (مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری) رابطه مثبت و معنی‌داری داشته‌اند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان دهنده این مطلب است که عوامل اجتماعی، نگرشی، آموزشی-ترویجی و میزان تحصیلات توانایی دارند، ۶۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته (مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری) را تبیین کنند. به‌منظور افزایش مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری تنگ سرخ، بهره‌گیری از سیستم سواد آموزی به‌منظوره بالا بردن سطح تحصیلات افراد، برگزاری کلاس‌ها و جلسات مربوط به طرح مرتعداری در سطح روستا و استفاده از تشکلهای مردم نهاد به‌منظور جلب مشارکت افراد، پیشنهاد می‌شود.

واژه‌های کلیدی: مشارکت، مرتعداری، منابع طبیعی، تنگ سرخ، یاسوج.

^۱ - دانشیار ترویج کشاورزی و توسعه روستایی، گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج

* نویسنده مسئول: mnooripoor@yu.ac.ir

^۲ - دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشگاه یاسوج

^۳ - کارشناسی ارشد توسعه روستایی

مقدمه

رشد جمعیت جهان، افزایش روز افزون تقاضای مواد غذایی، پیشرفت فناوری و کاربرد بی‌رویه آن در طبیعت به منظور افزایش بازده اقتصادی، در نیمه دوم قرن بیستم چالش‌هایی را در منابع طبیعی به وجود آورده است (۱۷). از این رو، تأکید بر مشارکت مردمی در تصمیم‌های پیرامون منابع طبیعی به عنوان نزدیک‌ترین و سهل‌ترین راه حفظ این منابع (۷ و ۱۲) و به عنوان راهکار اصلی در مقابله با تخریب منابع طبیعی در دهه ۳۰ مطرح گردید، از این دهه به بعد تلاش برای کسب دیدگاه و علایق گروه‌های اجتماعی به منظور بهبود شرایط محیطی شروع گردید (۱ و ۱۵). به همراه این تلاش‌ها، سازمان‌های دولتی نیز به طور جدی شروع به مشارکت دادن مردم در مدیریت منابع طبیعی به عنوان گام اساسی در توسعه پایدار نموده‌اند و تأکید می‌کنند اگر مردم از مشارکت در فعالیت‌های زندگی‌شان محروم شوند، رشد و توسعه شدیداً بی‌معنی خواهد بود (۱۲). بنابراین، مشارکت مردمی در هر برنامه‌ای که مربوط به روستاها است، اهمیت اساسی دارد، چرا که برنامه‌هایی که مردم در آن مشارکت نداشته باشند و از ابزارهای همکاری در آن برخوردار نباشند در نهایت، نمی‌تواند کاملاً موفق باشد (۱۴). مشارکت در توسعه به عنوان فرآیندی چندبعدی است که در پاسخگویی به شرایط ویژه در نقاط مختلف اشکال متفاوتی بخود می‌گیرد و دارای دو بعد مسئولیت‌پذیری و افزایش توانمندی‌های افراد می‌باشد (۵ و ۲۱). در ایران به دلیل افزایش جمعیت مرتعداران و همچنین وابستگی اقتصادی اجتماعی این مناطق به مرتع، نقش مهم مرتع در حفظ تنوع زیستی و کمبود امکانات دولتی، مشارکت روستائیان در مدیریت منابع طبیعی و شرکت در طرح‌های مرتعداری امری ضروریست (۶ و ۹). از این رو، به دلیل ضرورت مشارکت در احیای منابع طبیعی و توسعه منابع طبیعی به خصوص مراتع، لازم است به تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح‌های مشارکتی پرداخت.

طرح چندمنظوره مرتعداری تنگ سرخ یکی از طرح‌های اجرا شده در شهرستان بویراحمد از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد. برای آن‌که به توان زمینه‌ی لازم برای مشارکت هر چه بیشتر اهالی محلی را کسب

نمود، باید درک درستی از شرایط، تعیین‌کننده‌ها و عواملی که می‌توانند بر مشارکت روستائیان در طرح مذکور تأثیرگذار باشند، به‌دست آورد.

براین اساس، هدف کلی پژوهش حاضر، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری تنگ سرخ بوده است و با توجه به این هدف کلی، اهداف اختصاصی زیر برای این مطالعه در نظر گرفته شد:

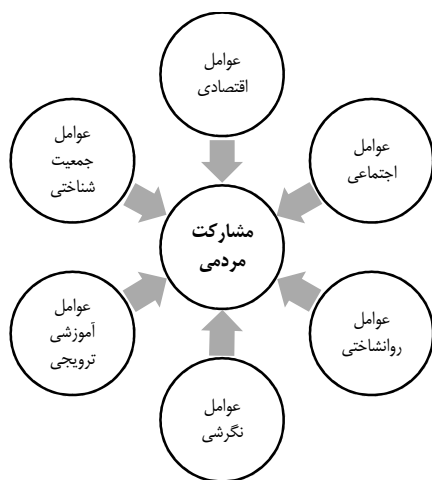
- شناسایی عوامل اقتصادی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛
- شناسایی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛
- شناسایی عوامل آموزشی- ترویجی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛
- شناسایی عوامل نگرشی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛
- شناسایی ویژگی‌های فردی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛
- شناسایی عوامل روانشناختی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛
- بررسی رابطه عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح؛

خلیقی و قاسمی (۱۳۸۳) در بررسی تأثیر مسائل اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت دامداران در طرح‌های مرتعداری معتقدند که عامل مالکیت زمین زراعی مهمترین فاکتور مؤثر در مشارکت می‌باشد (۱۳).

نتایج پژوهش محمودی و حکیم‌پور (۱۳۹۱) و شهرکی و همکاران (۱۳۹۲) نشان می‌دهد که تشکیل دوره‌های آموزشی و ترویجی عامل مؤثری بر میزان مشارکت بهره‌برداران در طرح‌های مرتعداری است (۱۶ و ۲۰). یافته‌های پژوهش امیرنژاد و رفیعی (۱۳۸۸) نشان داد که متغیرهای درآمد، تعداد دام، آموزش‌های ترویجی و میزان تحصیلات اثر مثبت و معنی‌دار بر مشارکت در اجرای طرح‌های مرتعداری داشته‌اند (۲).

نتایج پژوهش حجازی و عباسی (۱۳۸۶) نشان داد که سطح تحصیلات اثر مثبت و معنی‌داری بر میزان مشارکت افراد در طرح مرتعداری دارد (۱۰).

بررسی ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که مشارکت روستائیان در طرح‌های منابع طبیعی متأثر از عوامل گوناگونی است. نگاره شماره ۱ چارچوب مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد. طبق نگاره مذکور، عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در شش دسته متغیر مستقل (اقتصادی، اجتماعی، نگرشی، جمعیت شناختی، روانشناختی و آموزشی-ترویجی) و یک متغیر وابسته (میزان مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره) گروه‌بندی گردید (نگاره ۱).

نگاره شماره ۱- عوامل مؤثر بر میزان مشارکت روستائیان
(تنظیم: نویسندگان)

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

منطقه تنگ سرخ از وضعیت کوهستانی برخوردار و دارای هوای معتدل متمایل به سرد است. مساحت کلی منطقه در حدود ۷۰۰۰ هکتار می‌باشد. این منطقه در بین ۳۰ درجه و ۲۷ دقیقه و ۳۹ ثانیه تا ۳۰ درجه و ۲۲ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض‌های شمالی و ۵۱ درجه و ۴۶ دقیقه و ۷ ثانیه تا ۵۱ درجه و ۴۰ دقیقه و ۴ ثانیه طول‌های شرقی واقع شده است. طرح چندمنظوره مرتعداری تنگ سرخ در منطقه تنگ سرخ در دهستان سرود جنوبی از توابع بخش مرکزی شهرستان بويراحمد در سال ۸۲ اجرا شده است. این طرح از جمله پروژه‌های اداره کل منابع طبیعی شهرستان بويراحمد است که با کمک مشارکت مردم روستایی انجام شده است. حفظ و صیانت حداکثری از مراتع و توانمندسازی

یافته‌های تحقیق روحی و همکاران (۱۳۸۹) حاکی از آن است که آگاهی از طرح مرتعداری، میزان سرمایه اجتماعی اثر مثبت و معنی‌دار و سن بهره‌برداران اثر منفی و معنی‌داری بر مشارکت در طرح مرتعداری داشته‌اند (۱۹). همچنین، برخی از مطالعات نشان از عدم تأثیر سن افراد در مشارکت در طرح‌های منابع طبیعی (۲۲ و ۲۴) و برخی دیگر از مطالعات تأثیرگذاری بسیار مهم سن افراد را گزارش دادند (۴).

نتایج پژوهش آرایش و همکاران (۱۳۸۹) حاکی از آن است که عوامل اجتماعی-فرهنگی اثر مثبت و معنی‌داری بر جلب مشارکت در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی دارد (۳).

جلالی و کرمی (۱۳۸۵)، در بررسی خود رابطه مثبت و معنی‌داری بین تقدیرگرایی، موفقیت‌مداری، دانش فنی، سطح تحصیلات، مشارکت اجتماعی، خدمات آموزشی ترویجی و تأمین نهاده با متغیر میزان مشارکت فرد در تعاونی مرتعداری بدست آوردند (۱۲). یافته‌های تحقیق آگادا^۱ (۲۰۱۲) حاکی از آن است که اندازه مزرعه، فاصله تا مرتع تأثیر منفی و معنی‌دار و دسترسی به اعتبارات بانکی، عضویت در نهادهای اجتماعی و آگاهی از طرح‌ها تأثیر مثبت و معنی‌داری بر مشارکت افراد دارد (۱۸). در تحقیق داسبرگ^۲ و همکاران (۲۰۱۴) نتایج تحلیل رگرسیون نشان دادند که عوامل نگرشی، جمعیت‌شناختی و اقتصادی از عوامل تأثیرگذار بر مشارکت روستائیان در طرح‌های منابع طبیعی هستند (۸).

یافته‌های یعقوبی و همکاران (۱۳۸۸) حاکی از آن است که بین میزان مشارکت روستائیان در طرح‌های منابع طبیعی و میزان شرکت در کلاس‌های آموزشی ترویجی، بازدید از طرح‌های اجرا شده در مناطق همجوار و توان اقتصادی افراد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (۲۳). بقایی و همکاران (۱۳۸۷) مهم‌ترین عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر مشارکت روستائیان را سن، منزلت اجتماعی، مشارکت در نهادهای محلی، نگرش مشارکتی، اعتماد به افراد مختلف و تمایل به انجام کارها به صورت دسته جمعی گزارش کردند (۵).

²Duesberg

¹Ogada

روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی^۳ می‌باشد که با بهره‌گیری از فن پیمایش^۴ و از طریق پرسشنامه انجام شده است. برای تعیین روایی صوری^۵ از نظرات و مشورت‌های اعضای هیئت علمی گروه مدیریت توسعه روستایی دانشگاه یاسوج بهره گرفته شد. برای تعیین پایایی ابزار پژوهش پیش آزمون انجام گرفت سپس مقدار آلفای کرونباخ^۶ آن محاسبه شد ($\alpha = 0.95$ تا 0.62). جامعه‌ی آماری در این پژوهش، شامل سرپرستان خانوارهای روستاهای مجاور عرصه‌های طرح چندمنظوره تنگ سرخ شهرستان یاسوج بود ($N = 142$) که از این میان، تعداد ۱۰۴ سرپرست خانوار با استفاده از فرمول کوکران^۸ با در صد خطای ۵ در صد به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه‌ها و تکمیل پرسشنامه از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب استفاده گردید. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش با تکمیل پرسشنامه از طریق مصاحبه گردآوری شد. پرسشنامه پژوهش، از هفت قسمت که عبارتند از عوامل اقتصادی (۶ سوال باز)، اجتماعی (۲۱ گویه در قالب طیف)، جمعیت شناختی (۸ سوال باز)، نگرشی (۵ گویه در قالب طیف)، روان شناختی (۹ گویه در قالب طیف)، آموزشی ترویجی (۶ گویه در قالب طیف) و در نهایت مشارکت در طرح مرتعداری (۸ گویه در قالب طیف) تشکیل یافت. متغیر وابسته در این پژوهش میزان مشارکت در طرح چندمنظوره مرتعداری بوده است، که با استفاده از ۸ سوال مورد سنجش قرار گرفت. پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی داده‌ها، تجزیه و تحلیل در دو بخش، توصیفی و آمار استنباطی انجام گرفت. آمار توصیفی مانند میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات (CV) در بخش توصیفی استفاده شد. ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون چندگانه در بخش تجزیه و تحلیل استنباطی استفاده شد. محققین از نرم‌افزار SPSS^{۲۲} برای این منظور بهره گرفتند.

جوامع محلی اهدافی است که طرح‌های چندمنظوره مرتعداری به دنبال آن می‌کند. همچنین، در طرح‌های مرتعداری چندمنظوره ساز و کار لازم برای ارتقاء جایگاه مردم در حفظ و صیانت از مراتع و منابع طبیعی گنجانده شده است. در تدوین طرح‌های مرتعداری علاوه بر توجه به پوشش گیاهی مراتع، به سایر ظرفیت‌های مرتع هم‌چون کاشت گیاهان دارویی و زنبورداری با مشارکت مردم و به منظور افزایش بهره‌وری همراه با حفظ و نگهداشت مرتع توجه می‌شود.

طرح چندمنظوره تنگ سرخ با هدف استمرار و پایداری مرتع و سازمان‌دهی و خروج دام‌های سبک از مرتع در این منطقه اجرا شده است. غنی‌سازی مرتع با کشت گیاهان دارویی همچون آنغوزه صورت گرفته است، از اهداف اصلی منابع طبیعی شهرستان بویراحمد این است که با اصلاح و احیای مرتع به سمت چند گونه‌ای پیش رود تا به پایداری و استمرار مراتع مناطق زاگرس دست یابد. خروج کامل دام‌های سبک از منطقه از دستاوردهای کنونی این طرح می‌باشد که با موفقیت انجام گرفته است. کاشت گیاه دارویی آنغوزه نیز هم‌اکنون در سطح منطقه انجام می‌گیرد.

نگاره شماره ۲- نقشه استان کهگیلویه و بویراحمد و موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه: تنگ سرخ

6 Pre-test
7 Alpha Cronbach
8 Cochran

³ Descriptive-Correlation
⁴ Survey research
⁵ Face validity

نتایج

ویژگی‌های جمعیت شناختی روستائیان

یافته‌های حاصل از تحلیل توصیفی ویژگی‌های فردی روستائیان بیان‌گر آن است که میانگین سنی روستائیان در حدود ۴۰ سال بوده است. با توجه به گروه‌های سنی می‌توان عنوان کرد که ۲/۰۲ درصد از نمونه‌های مورد پژوهش در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال قرار دارند (۲ نفر). این در حالی است که گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، دارای بیشترین میزان فراوانی (۵۴ نفر) بوده و ۵۴/۵۴ درصد از روستائیان را در بر می‌گیرند. در مجموع تمام پاسخگویان مرد بودند. میانگین سطح تحصیلات روستائیان، ۵/۸۲ سال بوده است. افزون بر این، ۱۷ نفر از روستائیان (۱۷/۲ درصد) بدون تحصیلات و ۱۲ نفر معادل ۹/۱ درصد دارای تحصیلات در مقطع دبیرستان می‌باشند. یافته‌ها نشان

می‌دهند که میانگین سابقه کشاورزی روستائیان در حدود ۱۷ سال بوده است. همچنین میانگین تعداد اعضای خانوار حدوداً برابر ۵ نفر و میانگین تعداد اعضای شاغل در خانوار حدوداً برابر ۲ نفر می‌باشد. وضعیت شغلی روستائیان نشان می‌دهد که ۹۲ نفر از روستائیان کشاورز بوده (۹۳/۹ درصد) و ۶ نفر معادل ۶/۱ درصد از آنان دارای شغل کارگری می‌باشند. افزون بر این در میان شاغلین، ۲۹ نفر (۲۵/۸ درصد) دارای شغل دوم می‌باشند که به ترتیب ۵ نفر و ۲۴ نفر دارای مشاغل کشاورزی و کارگری هستند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی روستائیان (n=۹۹)

انحراف معیار	میانگین	درصد تجمعی	درصد معتبر	درصد	فراوانی	سطوح متغیر	
۶/۱۳	۳۹/۷۳	۲/۰۲	۲/۰۲	۲/۰۲	۲	کمتر از ۳۰ سال	سن
		۵۴/۵۶	۵۴/۵۴	۵۴/۵۴	۵۴	۳۱ تا ۴۰	
		۹۴/۹۴	۳۸/۳۸	۳۸/۳۸	۳۸	۴۱ تا ۵۰	
		۱۰۰	۵/۰۵	۵/۰۵	۵	۵۱ و بیشتر	
		-	۱۰۰	۱۰۰	۹۹	جمع	
۳/۶۸	۵/۸۲	۱۷/۲	۱۷/۲	۱۷/۲	۱۷	بدون تحصیلات	سطح تحصیلات
		۴۴/۵	۲۷/۳	۲۷/۳	۲۷	ابتدائی	
		۹۱	۴۶/۵	۴۶/۵	۴۶	راهنمایی	
		۱۰۰	۹/۱	۹/۱	۱۲	دبیرستان	
		-	۱۰۰	۱۰۰	۹۹	جمع	
۷/۰۵	۱۷/۰۸	-	-	-	-	-	سابقه کشاورزی
۱/۳۴	۴/۷۸	-	-	-	-	-	تعداد اعضای خانوار
۰/۹۲	۱/۶۸	-	-	-	-	-	تعداد افراد شاغل در خانوار
-	-	-	۱۰۰	۱۰۰	۹۹	مذکر	جنسیت
			۰	۰	۰	مؤنث	
			۱۰۰	۱۰۰	۹۹	جمع	
-	-	-	۹۳/۹	۹۲/۹	۹۲	کشاورزی	شغل اصلی
			۶/۱	۶/۱	۶	کارگری	
			-	۱	۱	بی پاسخ	
			۱۰۰	۱۰۰	۹۹	جمع	
-	-	-	۵/۴	۵/۱	۵	کشاورزی	شغل فرعی
			۲۵/۸	۲۴/۲	۲۴	کارگری	
			۶۸/۸	۶۴/۶	۶۴	بدون شغل فرعی	
			-	۶/۱	۶	بی پاسخ	
			۱۰۰	۱۰۰	۹۹	جمع	

مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری

نتایج به دست آمده از پژوهش در خصوص میزان مشارکت روستائیان در طرح چند منظوره مرتعداری نشان می‌دهد که سطح مشارکت با میانگین ۱/۹۷۲ از ۵، در وضعیت "کم" قرار دارد. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهند

که همکاری با کارشناسان و مروجان اداره منابع طبیعی در خصوص اجرای طرح با ضریب تغییرات (۰/۵۰۸) اولویت یک رو به خود اختصاص داده است و آخرین اولویت به گویه کمک مالی به دیگران در زمینه اجرای طرح با ضریب تغییرات (۱/۲۶۸) تخصیص یافت (جدول ۲).

جدول ۲- اولویت‌بندی فعالیت‌های مشارکتی روستائیان در طرح مرتعداری (n=۹۹)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه*
۱	۰/۵۰۸	۱/۲۸۰	۲/۵۱۵	همکاری با کارشناسان و مروجان اداره منابع طبیعی در خصوص اجرای طرح
۲	۰/۵۵۲	۱/۲۶۲	۲/۲۸۳	در اختیار قرار دادن ادوات و ماشین آلات کشاورزی به دیگر کشاورزان
۳	۰/۵۷۸	۱/۴۱۵	۲/۴۴۴	مشارکت در طرح مرتعداری در قالب تأمین نیروی انسانی
۴	۰/۵۹۷	۱/۳۴۰	۲/۲۴۲	ارائه اطلاعات محلی به مأمورین اداره منابع طبیعی در خصوص طرح
۵	۰/۶۴۴	۱/۴۵۲	۲/۲۵۳	مشارکت در طرح مرتعداری در قالب تأمین سرمایه مالی
۶	۰/۷۰۰	۱/۱۴۶	۱/۶۳۶	انتقال نیازها و خواسته‌ها به کارشناسان و مروجان اداره منابع طبیعی در خصوص طرح
۷	۰/۷۴۰	۱/۱۰۰	۱/۴۸۵	شرکت در جلسات، در خصوص طرح
۸	۱/۲۶۸	۱/۱۶۶	۰/۹۱۹	کمک مالی به دیگران در زمینه اجرای طرح
-	-	۰/۹۷۶	۱/۹۹۴	جمع

* وزن دهی (هیچ = ۰ تا خیلی زیاد = ۵)

عوامل اقتصادی مؤثر بر مشارکت روستائیان

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که اغلب روستائیان (۹۴/۹ درصد) دارای زمین ملکی بوده و تنها ۵ نفر معادل ۵/۱ درصد از آنان مستأجر بوده‌اند. همچنین، تحلیل یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میانگین درآمد سالانه زراعی روستائیان حدوداً برابر ۴۰ میلیون ریال، میانگین

درآمد سالانه غیر زراعی حدوداً برابر ۱۳ میلیون ریال، میانگین مقدار زمین حدوداً برابر ۲ هکتار، میانگین اعتبارات دریافتی حدوداً برابر ۱۶۴ میلیون ریال و میانگین تولید کشاورزی روستائیان حدوداً برابر ۶۳ تن بر هکتار بوده است (جدول ۳).

جدول ۳- توزیع فراوانی بر حسب عوامل اقتصادی

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد	درصد معتبر	میانگین	انحراف معیار
مالکیت زمین زراعی	مالک	۹۴	۹۴/۹	۹۴/۹	-	-
	مستأجر	۵	۵/۱	۵/۱	-	-
	جمع	۹۹	۱۰۰	۱۰۰	-	-
درآمد سالانه زراعی (میلیون ریال)	-	-	-	-	۴۰/۱۸	۱۴/۰۸۹
درآمد سالانه غیر زراعی (میلیون ریال)	-	-	-	-	۱۲/۹۲	۱۶/۵۷۶
مقدار زمین (هکتار)	-	-	-	-	۱/۹۶	۰/۹۶۳
اعتبارات دریافتی (میلیون ریال)	-	-	-	-	۱۶۳/۶۷	۱۳۱/۴۳۲
تولید کشاورزی (تن بر هکتار)	-	-	-	-	۶۳/۵۵	۸/۳۱۸

عوامل نگرشی مؤثر بر مشارکت روستائیان

در جدول ۴ اولویت‌بندی عوامل نگرشی مؤثر بر مشارکت روستائیان نشان داده شده است. بر اساس اطلاعات جدول ۴ ایجاد احساس مسئولیت در افراد با

مشارکت در برنامه‌ها و فعالیت‌های مربوط به روستا با ضریب تغییرات (۰/۲۴۶) رتبه اول و داشتن احساس عزت با مشارکت در کارهای مربوط به روستا (۰/۴۲۷) رتبه آخر را بدست آورده است. در مجموع نگرش روستائیان نسبت

به مشارکت در طرح با میانگین ۲/۹۱۳ از ۵، در سطح مطلوب، ارزیابی شده است.

جدول ۴- اولویت‌بندی عوامل نگرشی مؤثر بر مشارکت روستائیان (n=۹۹)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه*
۱	۰/۲۴۶	۰/۷۷۸	۳/۱۶۲	ایجاد احساس مسئولیت در افراد با مشارکت در برنامه‌ها و فعالیت‌های مربوط به روستا (طرح مرتعداری)
۲	۰/۲۹۹	۰/۹۲۶	۳/۰۹۱	افزایش روحیه همدلی و وفای در روستا از طریق مشارکت در برنامه‌ها و فعالیت‌های مربوط به روستا (طرح مرتعداری)
۳	۰/۳۰۲	۰/۸۹۰	۲/۹۳۹	استفاده بهینه از امکانات مادی، غیرمادی و منابع موجود در روستا از طریق مشارکت در کارها
۴	۰/۳۶۲	۰/۹۷۵	۲/۶۸۷	مشارکت در امور روستا باعث تسهیل کارها می‌شود.
۵	۰/۴۲۷	۱/۱۴۸	۲/۶۸۷	من وقتی در کاری مشارکت می‌کنم احساس عزت می‌کنم.
-	-	۰/۷۶۰	۲/۹۱۱	جمع

* وزن دهی (کاملاً مخالفم = ۰ تا کاملاً موافقم = ۴)

مرتعداری و حفاظت از منابع طبیعی با ضریب تغییرات ۰/۴۴۸ اولویت اول و بازدید از طرح‌های مرتعداری نمونه و ممتاز با ضریب تغییرات ۱/۱۷۱ رتبه آخر را کسب نمود. در مجموع، این عوامل در سطح کم و خیلی کم (با میانگین ۱/۴۲۴ از ۵) ارزیابی شده است.

عوامل آموزشی، ترویجی مؤثر بر مشارکت روستائیان

در جدول ۵ اولویت‌بندی عوامل آموزشی- ترویجی مؤثر بر مشارکت روستائیان نشان داده شده است. عوامل آموزشی- ترویجی در این جدول با استفاده از طیف لیکرت (هیچ تا خیلی زیاد) مورد ارزیابی قرار گرفته است. متغیر شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی طرح‌های

جدول ۵- اولویت‌بندی عوامل آموزشی- ترویجی مؤثر بر مشارکت روستائیان (n=۹۹)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه*
۱	۰/۴۴۸	۰/۹۴۶	۲/۱۱۱	شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی طرح‌های مرتعداری
۲	۰/۵۰۳	۰/۹۷۷	۱/۹۳۹	کسب اطلاعات مربوط به طرح‌های مرتعداری از طریق ملاقات با کارشناسان و مروجان اداره منابع طبیعی
۳	۰/۹۴۵	۱/۲۸۹	۱/۳۶۴	کسب اطلاعات مربوط به مرتعداری از طریق مراکز خدمات کشاورزی
۴	۱/۱۳۳	۱/۲۷۱	۱/۱۲۱	مشاهده فیلم‌های آموزشی مربوط به طرح‌های مرتعداری
۵	۱/۱۱۷	۱/۰۲۷	۰/۹۱۹	مطالعه نشریات ترویجی در خصوص مرتع و مرتعداری
۶	۱/۱۷۱	۱/۲۷۸	۱/۰۹۱	بازدید از طرح‌های مرتعداری نمونه و ممتاز
-	-	۰/۷۷۵	۱/۴۲۴	جمع

* وزن دهی (هیچ = ۰ تا خیلی زیاد = ۵)

زندگی به علت انجام فعالیت اقتصادی با ضریب تغییرات ۰/۲۹۹ رتبه اول و دلسرد شدن از کار به علت نداشتن برنامه مشخص برای آینده آخرین رتبه را بدست آورد. شایان ذکر است که عوامل روانشناختی با میانگین ۲/۵۶۷ از ۵، در سطح متوسط و کم ارزیابی شده است.

عوامل روانشناختی مؤثر بر مشارکت روستائیان

در جدول ۶ اولویت‌بندی عوامل روانشناختی مؤثر بر مشارکت روستائیان نشان داده شده است. در زمینه عوامل روانشناختی مؤثر بر مشارکت روستائیان ایجاد امیدواری در

جدول ۶- اولویت‌بندی عوامل روانشناختی مؤثر بر مشارکت روستائیان (n=۹۹)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه*
۱	۰/۲۹۹	۰/۹۶۷	۳/۲۳۲	ایجاد امیدواری در زندگی به علت انجام فعالیت اقتصادی
۲	۰/۳۸۸	۰/۸۲۴	۲/۱۲۱	خوشبینی به آینده کسب و کار
۳	۰/۴۰۳	۱/۱۸۵	۲/۹۳۹	شروع کار و فعالیت بعد از انجام آن توسط دیگران**
۴	۰/۴۰۹	۱/۲۴۴	۳/۰۴۰	تمایل به سرمایه گذاری در اموری که آینده نامشخصی دارند.
۵	۰/۴۱۲	۱/۲۳۷	۳/۰۰۰	باور به کسب روزی از طریق شرکت در طرح مرتعداری
۶	۰/۵۶۸	۱/۶۷۱	۲/۹۳۹	روزی هر کس در دست خودش است.
۷	۰/۶۹۰	۱/۴۹۸	۲/۱۷۱	ادامه ندادن فعالیت اقتصادی به علت پایین بودن صبر و تحمل در برابر مشکلات**
۸	۰/۷۷۶	۱/۵۶۱	۲/۰۱۰	دلسردی از کار و فعالیت به علت شکست در کار**
۹	۰/۷۸۱	۱/۲۹۴	۱/۶۵۶	دلسرد شدن از کار به علت نداشتن برنامه مشخص برای آینده**
-	-	۰/۵۴۶	۲/۸۳۹	جمع

* وزن‌دهی (هیچ = ۰ تا خیلی زیاد = ۵) ** وزن‌دهی منفی (هیچ = ۵ تا خیلی زیاد = ۰)

عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت روستائیان

در جدول ۷ اولویت‌بندی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت روستائیان نشان داده شده است. اعتماد به رهبران محلی با ضریب تغییرات ۰/۱۹۸ رتبه اول و تمایل

به رهاکردن شغل فعلی در صورت پیدا شدن شغل دیگر با ضریب تغییرات ۰/۸۱۶ در رتبه آخر قرار گرفت. در مجموع این عوامل با میانگین ۲/۶۷۳ از ۵، در سطح متوسط و کم ارزیابی شده است.

جدول ۷- اولویت‌بندی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت روستائیان (n=۹۹)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه*
۱	۰/۱۹۸	۰/۵۵۹	۲/۸۱۸	اعتماد به رهبران محلی روستا
۲	۰/۲۳۹	۰/۷۱۴	۲/۹۸۰	اعتماد به افراد مذهبی روستا
۳	۰/۲۴۶	۰/۹۰۳	۳/۶۶۷	شرکت در فعالیتهای پایگاه بسیج
۴	۰/۳۰۶	۰/۹۳۰	۳/۰۳۰	شرکت در فعالیتهای انجمن اولیاء و مربیان مدرسه فرزندان
۵	۰/۳۱۷	۰/۹۳۴	۲/۹۳۹	اعتماد به افراد تحصیل کرده روستا
۶	۰/۳۳۹	۱/۱۳۳	۳/۳۳۳	تمایل به حضور در کارهای جمعی (شرکت تعاونی، بسیج و غیره)
۷	۰/۳۵۲	۱/۰۹۲	۳/۱۰۱	مشارکت در حل مشکلات روستا یک وظیفه است.
۸	۰/۳۷۵	۱/۱۴۲	۳/۰۴۰	شرکت در فعالیتهای مسجد
۹	۰/۳۸۴	۱/۰۴۲	۲/۷۰۷	اعتماد به کارشناسان و مروجان کشاورزی روستا
۱۰	۰/۴۰۰	۱/۲۷۰	۳/۱۷۲	اعتماد به معلمان فرزندان خود
۱۱	۰/۴۴۳	۱/۰۹۰	۲/۴۵۵	میزان رضایت از شغل
۱۲	۰/۴۷۱	۱/۱۰۹	۲/۳۵۳	حل مشکلات کشاورزی روستائیان
۱۳	۰/۴۸۹	۱/۳۲۰	۲/۶۹۷	حل مشکلات خانوادگی روستائیان
۱۴	۰/۵۱۹	۱/۲۹۶	۲/۴۹۵	مشارکت در انجام کارهای داوطلبانه در سال گذشته
۱۴	۰/۵۱۹	۱/۲۹۶	۲/۴۹۵	کمک به دیگر روستائیان در مواقع گرفتاری (مالی، خانوادگی و غیره)
۱۶	۰/۵۳۸	۱/۲۲۹	۲/۲۸۳	رضایت از موقعیت اجتماعی شغل فعلی
۱۷	۰/۶۰۴	۱/۳۳۲	۲/۲۰۲	رضایت از زندگی در روستا
۱۸	۰/۶۴۰	۱/۱۵۱	۱/۷۹۸	تمایل به ادامه دادن شغل توسط فرزندان
۱۹	۰/۷۲۱	۱/۷۵۶	۲/۴۳۴	اعتماد به دهیاران
۲۰	۰/۷۹۷	۱/۶۷۵	۲/۱۰۱	مشاوره بر سر مسائل کشاورزی با دیگر روستائیان**
۲۱	۰/۸۱۶	۱/۶۶۵	۲/۰۴۰	تمایل به رهاکردن شغل فعلی در صورت پیدا شدن شغل دیگر**
-	-	۰/۵۱۲	۲/۶۷۰	جمع

* وزن‌دهی (هیچ = ۰ تا خیلی زیاد = ۵) ** وزن‌دهی منفی (هیچ = ۵ تا خیلی زیاد = ۰)

همبستگی عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری

ضریب محاسبه شده برای عوامل آموزشی-ترویجی با متغیر وابسته مشارکت، در سطح ۱ درصد معنی دار می باشد ($r = 0/444$, $p = 0/001$). بنابراین با اطمینان ۹۹ درصد می توان قضاوت نمود که بین عوامل آموزشی-ترویجی و میزان مشارکت در طرح چندمنظوره مرتعداری رابطه مثبت و معنی داری در سطح متوسط وجود دارد. شایان ذکر است که برای توصیف میزان همبستگی بین متغیرها از الگوی دیویس^۲ استفاده شده است که براساس این الگو، ضرایب همبستگی $0/09-0/10 =$ جزئی، $0/10-0/29 =$ پایین، $0/29-0/49 =$ متوسط، $0/49-0/50 =$ بالا، $0/50-0/99 =$ خیلی بالا و $0/99-1 =$ کامل توصیف می شوند (۵).

ضریب پیرسون و سطح معنی داری محاسبه شده برای عوامل اجتماعی نشان می دهد که بین این عوامل و مشارکت روستائیان رابطه مثبت و معنی داری در سطح خیلی بالا برقرار است ($r = 0/702$, $p = 0/001$).

براساس یافته های پژوهش، ارتباط نگرش به فعالیت های مشارکتی با مشارکت روستائیان در طرح مشارکتی تنگ سرخ در سطح ۱ درصد معنی دار شده است و بدین ترتیب ضرایب همبستگی عوامل اجتماعی-ترویجی و مشارکت روستائیان در طرح مشارکتی تنگ سرخ به این عامل در حد بالایی با متغیر وابسته، همبسته است. همچنین همبستگی ویژگی های جمعیت شناختی با متغیر مشارکت در طرح چندمنظوره مرتعداری نیز مورد بررسی قرار گرفت. ضرایب همبستگی محاسبه شده برای متغیرهای جنسیت، شغل اصلی و فرعی، سابقه کشاورزی، تعداد اعضای خانوار و تعداد افراد شاغل در خانوار معنی دار نشدند. تنها، متغیر سطح تحصیلات در این عامل در سطح ۱ درصد معنی دار شد ($r = 0/639$).

بررسی ضرایب همبستگی نشان می دهد که عوامل اقتصادی، درآمد زراعی سالیانه، درآمد غیر زراعی سالیانه، مقدار زمین، میزان اعتبارات دریافتی، میزان تولید کشاورزی و نوع مالکیت زمین زراعی بر مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری تنگ سرخ تأثیری نداشته اند.

همچنین نتایج نشان می دهند که سن بر مشارکت روستائیان تأثیری نداشته است. با توجه به یافته های پژوهش عوامل روانشناختی نیز هیچ گونه رابطه ای با مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری نداشته اند.

تعیین عوامل تأثیرگذار بر مشارکت

به منظور بررسی تأثیر عوامل معنی دار بر مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری از آزمون رگرسیون چندگانه بهره گرفته شد. هدف از این تحلیل، ارزیابی تأثیر هر کدام از متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته بود. همان گونه که در جدول شماره ۸ نشان داده شده است ضریب تعیین تعدیل شده $0/666$ می باشد. این ضریب بیان کننده این مطلب است که متغیرهای به کار برده شده در رگرسیون، توانایی تبیین ۶۶ درصد از واریانس متغیر وابسته (مشارکت روستائیان) را دارا هستند.

ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده (R ² Ad)
۰/۸۲۴	۰/۶۷۹	۰/۶۶۶

جدول ۹ نشان دهنده ضرایب رگرسیون استاندارد شده (B) است. با توجه به جدول زیر می توان نتیجه گرفت که متغیر سطح تحصیلات ($B = 0/395$) نسبت به سایر متغیرهای مورد بررسی سهم و نقش بیشتری در میزان مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری دارد.

مدل	B	Beta	t	Sig.
عدد ثابت (C)	-۱/۳۱۱	-	-۴/۳۰۳	۰/۰۰۱
عوامل اجتماعی (X _۱)	۰/۵۲۶	۰/۲۷۶	۲/۸۴۹	۰/۰۰۵
سطح تحصیلات (X _۲)	۰/۱۰۵	۰/۳۹۵	۵/۹۴۱	۰/۰۰۱
عوامل نگرشی (X _۳)	۰/۳۵۸	۰/۲۷۹	۳/۱۶۷	۰/۰۰۲
عوامل آموزشی ترویجی (X _۴)	۰/۱۷۵	۰/۱۳۹	۲/۰۷۷	۰/۰۴۱

* متغیر وابسته تحقیق، میزان مشارکت است.

بنابراین، معادله‌ای که می‌توان برای تخمین میزان مشارکت روستائیان در طرح چند منظوره در نظر گرفت، به صورت زیر می‌باشد:

$$Y = C + B_1X_1 + B_2X_2 + B_3X_3 + B_4X_4$$

$$Y = -1/311 + 0/526 X_1 + 0/105 X_2 + 0/358 X_3 + 0/175 X_4$$

مقادیر مثبت بتا در این معادله نشان می‌دهد که با افزایش میزان متغیرهای سطح تحصیلات و عوامل اجتماعی، نگرشی و آموزشی ترویجی احتمال مشارکت روستائیان افزایش خواهد یافت. به عبارت دیگر، به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار سطح تحصیلات و عوامل اجتماعی، نگرشی و آموزشی - ترویجی، به ترتیب به میزان ۰/۱۰۵، ۰/۵۲۶، ۰/۳۵۸ و ۰/۱۷۵ در انحراف معیار متغیر وابسته (مشارکت روستائیان) تغییر ایجاد می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج تحقیق حاضر، عوامل آموزشی-ترویجی اثر مثبت و معنی‌داری بر مشارکت در طرح داشته‌اند. کمک‌های فنی از جمله عواملی است که سبب تغییر نگرش افراد نسبت به مشارکت در طرح‌های منابع طبیعی از جمله مرتعداری می‌شود، همچنین شرکت در کلاس‌های آموزشی در رابطه با طرح احیاء مرتع منجر به بالا رفتن آگاهی فرد از ماهیت طرح شده و فرد را به مشارکت در طرح ترغیب نموده است. تأثیر مثبت عوامل آموزشی-ترویجی از جمله برگزاری کلاس‌ها و دیگر شیوه‌های آموزشی و تبلیغاتی بر مشارکت بهره‌برداران در تحقیقات دیگری نظیر پژوهش‌های محمودی و حکیم‌پور (۱۳۹۱)، شهرکی و همکاران (۱۳۹۲)، امیرنژاد و رفیعی (۱۳۸۸)، یعقوبی و همکاران (۱۳۸۸) و جلالی و کرمی (۱۳۸۵) نیز تایید شده است که همسو با نتایج تحقیق فعلی می‌باشد. البته ذکر این نکته نیز لازم است که خدمات آموزشی-ترویجی اغلب نفوذ کمی در تصمیم‌گیری مردم دارند، زیرا در این گونه خدمات تنها تمایل بر روی عرضه اطلاعات، بدون توجه به فراهم کردن منابع مورد نیاز برای استفاده از این اطلاعات، می‌باشد. بنابراین، نه تنها کمک‌های فنی، بلکه کیفیت آنان نیز باید مورد توجه واقع شود.

با توجه به نتایج تحقیق، عوامل اجتماعی اثر مثبت و معنی‌داری بر مشارکت روستائیان داشته‌اند. بالا بودن سطح منزلت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد به سایر افراد در روستا و دیگر مسائل اجتماعی در منطقه مورد مطالعه، مبین این موضوع می‌باشند که هرچه میزان موقعیت، اعتماد، مشارکت، منزلت اجتماعی فرد و همکاری فرد در کارهای جمعی بالاتر و بیشتر بوده، وی از سطح مشارکت بیشتری در طرح‌های مشارکتی برخوردار بوده است. این موضوع نشان دهنده این مطلب می‌باشد که طرح‌های مشارکتی به ذات وابسته به عوامل اجتماعی هستند. تأثیر مثبت عوامل اجتماعی بر مشارکت بهره‌برداران در دیگر پژوهش‌ها نیز تایید شده است. برای مثال، نتایج تحقیق بقایی و همکاران (۱۳۸۷) به تأثیر مثبت انسجام اجتماعی بر مشارکت، پژوهش روحی و همکاران (۱۳۸۹) به تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر مشارکت، پژوهش آگادا (۲۰۱۲) به تأثیر مثبت عضویت در نهادهای اجتماعی بر مشارکت و تحقیق آرایش و همکاران (۱۳۸۹) به تأثیر مثبت عوامل اجتماعی به عنوان یک کل بر مشارکت اشاره داشته‌اند که همسو با یافته‌های تحقیق حاضر است.

براساس یافته‌های پژوهش، نگرش به فعالیت‌های مشارکتی با مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری تنگ سرخ اثر مثبت و معنی‌داری داشته است. طبعاً، نگرش مثبت نسبت به کارهای مشارکتی می‌تواند تأثیر مثبتی بر مشارکت داشته باشد و منتهی به مشارکت هرچه بیشتر افراد در این گونه طرح‌ها شود. این بخش از نتایج با یافته‌های بقایی و همکاران (۱۳۸۷) و داسبرگ و همکاران (۲۰۱۴) هم‌خوانی دارد، آنان نیز رابطه مثبت و معنی‌دار نگرش مساعد بر مشارکت را گزارش کرده‌اند.

مطابق نتایج متغیر سطح تحصیلات اثر مثبت و معنی‌داری بر میزان مشارکت داشته است. بالا بودن سطح تحصیلات ممکن است سبب افزایش مهارت، اعتماد به نفس و مسئولیت‌پذیری در افراد شود و همچنین می‌تواند نگرش افراد را نیز تحت تأثیر قرار دهد.

تأثیر مثبت سطح تحصیلات بر مشارکت بهره‌برداران در تحقیقات دیگر نظیر پژوهش‌های امیرنژاد و همکاران (۱۳۸۸)، حجازی و عباسی (۱۳۸۶) و جلالی و کرمی

(۱۳۸۵) نیز تأیید شده است که با نتایج پژوهش حاضر مطابقت دارد.

یافته‌ها نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی (درآمد زراعی سالیانه، درآمد غیرزراعی سالیانه، مقدار زمین، میزان اعتبارات دریافتی، میزان تولید کشاورزی و نوع مالکیت زمین زراعی) بر مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری تنگ‌سرخ تأثیری نداشته‌اند. این درحالی است که تأثیر مثبت عوامل اقتصادی بر مشارکت بهره‌برداران در دیگر پژوهش‌ها تأیید شده است. برای مثال، نتایج تحقیق آگادا (۲۰۱۲) به تأثیر مثبت اندازه زمین و دسترسی به اعتبارات بانکی بر مشارکت، پژوهش خلیقی و قاسمی (۱۳۸۳) به تأثیر مثبت مالکیت شخصی زمین بر مشارکت و پژوهش امیرنژاد و رفیعی (۱۳۸۸) به تأثیر مثبت درآمد بر مشارکت اشاره داشته‌اند که با نتیجه پژوهش فعلی مطابقت ندارند. شاید بتوان گفت که در منطقه مورد مطالعه، مبنای شرکت افراد در طرح، کسب منفعت مالی نبوده از همین رو، عوامل مالی و اقتصادی هیچ‌گونه رابطه‌ی معنی‌داری با مشارکت در طرح نداشتند.

همچنین نتایج نشان می‌دهد که سن بر مشارکت روستائیان تأثیری نداشته است. پژوهش تاجر و همکاران (۱۹۹۶) و ژانگ و فلیک (۲۰۰۱) نیز عدم تأثیر سن بر متغیر مشارکت را گزارش داده‌اند که با نتیجه پژوهش حاضر همسو می‌باشد. این در صورتی است که روحی و همکاران (۱۳۸۹)، آتمیس و همکاران (۲۰۰۷) تأثیر منفی سن بر مشارکت را گزارش کردند که با نتایج پژوهش فعلی مطابقت ندارد. تفاوت در منطقه مورد مطالعه و همچنین تفاوت در سطوح آگاهی و آموزش روستائیان می‌تواند دلیلی بر تفاوت نتیجه این مطالعه و برخی بررسی‌های قبلی باشد.

با توجه به یافته‌های پژوهش عوامل روانشناختی نیز هیچ گونه تأثیری بر مشارکت روستائیان در طرح نداشته‌اند. این یافته پژوهش، با یافته جلالی و کرمی (۱۳۸۵)، مبنی بر تأثیر مثبت و معنی‌دار عوامل روانشناختی نظیر تقدیرگرایی و موفقیت‌مداری بر مشارکت بهره‌برداران هم‌خوانی ندارد.

یافته‌های بدست آمده از این پژوهش مبین نکاتی است که ذکر هر کدام می‌تواند به میزان زیادی در راهکارهای

اجرائی به منظور حصول موفقیت بیشتر و میزان مشارکت بیشتر روستائیان در طرح‌های مرتعداری مفید واقع شود.

در این پژوهش، مشارکت روستائیان در حد کم و خیلی کم ارزیابی شده است. همچنین تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده نشان می‌دهد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان عبارتند از سطح تحصیلات، عوامل اجتماعی، نگرش نسبت به مشارکت و عوامل آموزشی- ترویجی. این چهار عامل ۶۶ درصد از مشارکت روستائیان را تبیین می‌کنند.

یافته‌های مزبور نشان می‌دهد که عوامل آموزشی ترویجی که در این تحقیق با توجه به بهره‌مندی و مشارکت فرد در کلاس‌ها و کارگاه‌های مرتعداری و کسب اطلاعات از کارشناسان اداره منابع طبیعی و غیره مورد سنجش قرار گرفت، نقش بسزایی در تعیین میزان مشارکت فرد در طرح چند منظوره دارد. به طوری که هر اندازه که فرد از این امکانات بیشتر استفاده کند، به همان اندازه به اهمیت و نقش طرح‌های مذکور آگاه گردیده و تمایل و رغبت بیشتری جهت مشارکت در این طرح‌ها از خود نشان می‌دهد.

همچنین یافته‌های پژوهش مبین این موضوع هستند که داشتن نگرش مثبت به مشارکت نیز اهمیت و نقش بسزایی در مشارکت روستائیان در این گونه طرح‌ها دارد.

عوامل اجتماعی نیز از جمله عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری تنگ سرخ بودند. آن گونه که نتایج پژوهش نشان می‌دهد با افزایش منزلت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و غیره در روستائیان می‌توان میزان افزایش مشارکت در طرح‌های چندمنظوره را مشاهده نمود و در آخر می‌توان به متغیر سطح تحصیلات اشاره نمود که با توجه به نتایج، بالا بودن سطح تحصیلات روستائیان اهمیت و نقش بسزایی در افزایش مشارکت آنان در طرح مرتعداری ایفا می‌کند.

به همین منظور، با استفاده از این نتایج راهکارهایی برای افزایش میزان مشارکت روستائیان در طرح پیشنهاد می‌گردد:

- با توجه به این که ۸۲/۸ درصد از افراد مورد مطالعه دارای سطح تحصیلات ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان بودند، پیشنهاد می‌گردد که برای جلب

می‌توان از آنان جهت ترغیب روستائیان به منظور شرکت در این گونه کلاس‌ها استفاده نمود.

- با توجه به وجود رابطه معنی‌دار و مثبت بین عوامل اجتماعی و نگرشی با متغیر وابسته پیشنهاد می‌گردد که مسئولین منابع طبیعی و سیاستگذاران توجه خاصی به تشکلهای مردم نهاد داشته باشند تا از این طریق مشارکت روستائیان را هرچه بیشتر جلب نمایند.
- وضعیت مشارکت روستائیان در طرح چندمنظوره مرتعداری نشان دهنده مشارکت کم و رو به پایین است که این امر به خوبی نمایانگر عدم توفیق برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران در جلب مشارکت ارادی و فعال روستائیان در این گونه فعالیت هاست، براین اساس پیشنهاد می‌گردد که با ایجاد نظام کارآمدی در سطح سازمان های ذیربط، مبانی بی‌شکنی و عملکردی کنش مشارکتی در پروژه‌ها در نزد برنامه‌ریزان، مدیران و مجریان نهادینه و درونی شود. جمع‌بندی نتایج این پژوهش نشان می‌دهد به منظور بهبود مشارکت بهره‌برداران در طرح مرتعداری می‌بایست از دوره‌های آموزشی بیشتر استفاده نمود و همچنین به ایجاد تشکلهای مردم نهاد در سطح منطقه اهتمام ورزید تا در آینده شاهد مشارکت هرچه بیشتر بهره‌برداران در این چنین طرح‌ها بود.

مشارکت روستائیان، بیشتر از روش هایی همانند سخنرانی، بازدید، پخش فیلم های آموزشی و نشریات ساده ترویجی در زمینه مرتعداری استفاده شود.

- با توجه به این که بین میزان نگرش مثبت به طرح و میزان مشارکت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد، پیشنهاد می‌گردد که با اجرای کلاس‌های آموزشی-ترویجی، جلسات توجیهی و اجرای نظام کارآمد آگاهی‌دهنده، جهت گیری‌ها، آمادگی ذهنی و سطوح شناختی روستائیان را جهت مشارکت در طرح های مرتعداری ارتقاء دهند.
- در پژوهش حاضر، بین متغیر سطح تحصیلات و میزان مشارکت فرد رابطه مثبت و معنی‌داری بدست آمده است. اتخاذ سیاست‌هایی که بتواند سطح تحصیلات روستائیان منطقه را افزایش داد توصیه می‌گردد. برای این منظور پیشنهاد می‌گردد که از سیستم سواد آموزی که علاوه بر بالا بردن سطح آگاهی افراد آنان را به نحوه مشارکت صحیح خبره تر می‌نماید بهره گرفته شود.
- توجه بیشتر به کلاس‌های آموزشی-ترویجی در زمینه طرح مرتعداری، در این راستا پیشنهاد می‌شود که کارشناسان و مروجان منابع طبیعی کلاس‌های مربوط به طرح مرتعداری را در سطح روستا (به عنوان مثال در داخل مسجد روستا) برگزار کنند، همچنین به علت اعتماد بالای اهالی محلی به رهبران محلی و پایگاه بسیج

References

1. Abdolmaleki, M., G. Pezeshkiran & M. Chizari, 2006. An Investigation on Short –Term Extension and Educational Courses Relating to Ranchers in Tuyserkan Township, Iran. Journal of Agricultural Sciences, 13(1): 39-53. (In Persian)
2. Amirnezhad, H. & Rafiei H. 2009. A study on the effect of socio-economic factors on user's participation in range management projects, Journal of Rangeland, 4(3): 710-722. (In Persian)
3. Arayesh, B. & F. Hoseini, 2010. Regression analysis of factors affect people's participation in conservation, restoration and development of renewable natural resources based on experts' opinions. Journal of Economics and Agricultural Development, 24 (1): 49-58. (In Persian)
4. Atmis, E., I. Dasdemir., W. Lise & O. Yidiran, 2007. Analysis factors affecting women's participation in forestry in Turkey, Ecology and Ecosolusion, 60: 787-796.
5. Baghaei, M., M. Chizari., G. Pezeshkiran & S. Fe'li, 2008. Personal and Social Factors Influencing Rural Participation of Hone Jan's Zar Cheshmeh Catchments in Waetrshed Management Porjects. Agricultural Extension and Education Journal, 4(1): 73-87. (In Persian)
6. Banarjee, A., M. Campbell., C.J. Cruze., Sh. Davis & M. Augusta, 1997. Participation in Forest Management and Conservation, Environmentally sustainable development, 39 p.
7. Dolisca, F., R. Douglas., J. McDaniel., D. Shannon & C. Jolly, 2006. Factors influencing farmer's participation in forestry management programs: A case study from Haiti, Forest Ecology and Management, 236: 324-331.
8. Duesberg S., V. Upton., D. O'Connor & A. Ní Dhubháin, 2014. Factors influencing Irish farmers afforestation intention. Forest Policy and Economics, 39: 13-20.

9. Faham, E., A. Rezvanfar & T. Shamekhi, 2008. Analysis of socio-economic factors influencing forest Dwellers' participation in reforestation and development of forest areas (The Case Study of West Mazandaran, Iran), *Agricultural and Biological Sciences*, 3(1): 438-443.
10. Hajazi, Y. & A. Abasi, 2007. The analysis of the effective factors on rancher's participation. *Journal of Economy and Agriculture*, 60(2): 683-692. (In Persian)
11. Hejazi, Y. & F. Arabi, 2008. Factors affecting NGO's participation in the conservation of the environment. *Journal of Environmental Studies*, 34(47): 99-106. (In Persian)
12. Jalali, M. & M. Karami, 2006. Explaining factors affect pastoralists' participation in cooperatives, the case of Kurdistan Province. *Journal of Pajouhesh & Sazandgi*. 70: 35-46. (In Persian)
13. Khalighi, N.A. & T.M. Hassan Ghasemi, 2004. A study on the effect of socio-economic factors on farmer's participation in range management projects (North of Golestan Province), *Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources*, 11(1): 181-190. (In Persian)
14. Koohi, K., 2005. Investigation of factors affect villagers' economic participation in rural development projects, the case of Dizaj-Malek Village of Varzaghan County. *Journal of Geography and Planning*, 18: 159-180.
15. Lyden, F.J., B.W. Twight & E.T. Tuchmann, 1990. Citizen participation in long-range planning: The PRA experience, *Natural Resources*, 30: 23-135.
16. Mahmodi J. & Hakimpour S.H. 2012. A study on the effective socio- economic factors involving in social participation in Nour, *Sociological Studies of Youth Journal*, 2(5): 129-148. (In Persian)
17. Mehrdoost, Kh., A. Shams & E. Karami Dehkordi, 2013. Factors influence rural people participation in watershed projects, case study of Dorood-Farman and Lael-Abad Regions of Kermanshah Province. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 44 (3): 399-409.
18. Ogada, M. J., 2012. Forest Management Decentralization in Kenya: Effects on household farm forestry decisions in Kakamega, *International Livestock Research Institute*, 1-24.
19. Rouhi F., H. Iranejad., G.A. Heydari, & J. Ghorbani, 2010. The Role of Social Factors on ranchers participation iv range management plans (case study: rangeland of Ghaemshahr), *Journal of Rangeland*, 4 (3): 474-483. (In Persian)
20. Shahraki, M.R, A. Abedi Sarvestani, Behmanesh., B. & Gholami, N. 2013. Impact of Extension Education Courses on Participation of Stakeholders in Conducting Rangeland Cooperative's Projects in Gonbad-e-Kavoos Township, *Co-operation and Agriculture*, 2(8): 89-105. (In Persian)
21. Sharifi, A., G. Gholamrezaei & R. Rezaei, 2010. Investigation of factors influence rural people participation in watershed projects of Jiroft Region. *Iranian Journal of Watershed Management Science and Engineering*, 4 (12): 1-9. (In Persian)
22. Thacher, T., D.R. Lee & J.W. Schelhas, 1996. Farmer participation in reforestation incentive programs in Costa Rica, *Agroforestry Systems*, 35(3): 269-289.
23. Yaghoubi, J., A. Shamsaee & B. Khosrawi, 2009. Investigation of factors affect people's participation in watershed projects of Zanjan-rood River basin area. *The Proceedings of Fourth National Congress of Iran Watershed Science and Engineering*. Gorgan University of Agricultural Sciences & Natural Resources. 92-98.
24. Zhang, D. & W. Flick, 2001. Sticks, carrots and reforestation investment, *Land Economics*, 77(3): 443.